

İNCELEMELER

Bizim neslin devrimciliği

Günün birinde milliyeti milliyet yapan değişmez karakterlerin ne olduğunu buldum sanıyorum. Bu karakterler geleneklerdir

Bizler Abdülhamid devrinin çocuklarıyız. Bizim geçirdiğimiz kültür buhranını ne bizden öncekiler, ne de bizden sonrakiler geçirmemişlerdir. Bizler gelenek bağlarını koparmış, medeniyet bağlarıyla bağlanamamıştık. İnsanlık yolunda sarsak sarsak yürüyorduk. Bir yandan din düşmanlığı, bir yandan da Avrupa hayranlığı ilk lerimize kadar işlemişti! Bu hayranlık Avrupanın yalnız medeniyetine karşı değildi. Sanatına, diline, dinine de karşı idi! Mâtem gösterisi olarak kolu muza siyah sargı sarmaya başlamıştık! Noel Baba için çam kesip mum yakıyorduk! Bütün bu özentiler niçindi? «Avrupalaşmak» için değil miydi?

Tarih boyunca yeryuvarlığının üç keseği üzerine kültürünü, medeniyetini yaymış olan bu milleti yere yuvarlarken de, düştüğü yerden kaldırırken de, ne yaptığımızı biliyor muyduk? Yaptıklarımızın doğruluğunu, iğriliğini gösterecek olan hangi bilime dayanıyorduk? Kalkınma içinde de öyle. Hangi milletin kalkınma tarihinden esinleniyor, kalkınma yoldamından yararlanıyorduk?

Sosyoloji bilgisine dayanabiliirdik. İlk Sosyoloji bilgimiz Gustave le Bon'un ideolojisinden ileri gidemiyordu. O le Bon ki sosyolog, metod sahibi bir bilgin değildi. Güzel yazar, yazar ken de ateş püsküren bir insandı, o kadar! Biz ise sığağa değil, işığa muhtaçtık!

Le Bon'u geçip de Alfrède Fouillé'ye varınca, biraz duraklamıştık. O Fouillé ki hümanizmadan söz açıyordu. Medeniyet yapısının altında kültür temel olduğunu bildiriyordu. Bu temel olmadan medeniyet yapısının çökeceğini anlatmak istiyordu. Ancak, o kadar işte!

Karanlık sürüp gidiyordu. Toplum nedir, millet nedir, kültür nedir, medeniyet nedir, bilmiyorduk. Hele gelenek ile görenek birbirinden hiç ayıramıyorduk. Kalkınmanın yolunu, yoldamını öğrenmiş değildik.

Meşrutiyet'e yakın devirde türk-lük şuuru hiç yok değildi, vardı. O devirde Necip Asım'lar, İsmail Mehmet Necip'ler vardı. Meşrutiyet yıllarında da Selânikte Genç Kalemler dergisi çıkıyordu. Ancak, bütün bu çalışmalar tek insanlarındı idi. Henüz kolektif bir akıl kullanılmıyordu.

de bir saat süren açıklama

cerayan olarak Balkan savaşı yenilgisinden sonra başlar. Genç Kalemlerle başlayan edebiyat türkçülüğü, merkez İstanbul'da olan Türk Ocakları ile aktif ve politik bir oluş kazanır. 31 Mart ayaklanmasından sonra İstanbul Dar-ülmüalliminin'de yeni pedagoji hareketi başlar. Yine o tarihte önce Fındıklı'da, sonra Küçük Çamlıca'da,

Yazan:

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu

Kamanto köşkünde açık hava sisteminde yenileşen Şems-ül-mekâtib adlı ilk okulda yeni eğitim hareketleri olur. İstambul Darülmüalliminin Edebiyat Fakültesinde de bilimcellik ve milliyetçilik şeklinde bir reforma hareketi bellirir.

Edebiyat Fakültesinde sosyoloji bilimine, sosyal bilimlere büyük bir önem veriliyordu. Ziya Gökalp başta, hepimiz bu iş için çalışıyorduk. Dersler, umumî konferanslar veriyorduk. Gökalp en çok sosyoloji metodolojisi ile, sosyal morfoloji ile uğraşıyordu. Ben eğitim, ahlak, sanat sosyolojisi, sosyo-psikoloji ile uğraşıyordum. Durmayıp çalışıyorduk. Ancak, «toplum, kültür, medeniyet milliyet düğümlerini» bir türlü çözemiyorduk. Sosyoloji konusunda genel görüşlerimiz vardı. Yine de gerçeklere iyice yaklaşıyor duk.

Edebiyat Fakültesi profesörü, sosyolog, psikolog, estetikçi, pedagog olarak en çok üzerinde durduğumuz konu toplum, konusu idi. Herşeyden önce sosyetenin ne olduğunu, ne olmadığını anlamak istiyorduk. Onun için sosyolojinin en büyük mümessili olarak tanıdığımız Emile Durkheim'in üzerinde çok duruyorduk. Onun eserlerini tizcesine inceliyorduk. Onunla da kalıyorduk. Henri Bergson'un, sezgi, yaratıcılık felsefesine ulaşıyorduk. Ancak bütün bunları okuyup anlıyorduk da bir türlü uygulamıyorduk. Bilgimiz yalnız bir bilgi olarak kalıyordu. Bir türlü politika geçemiyordu.

Önce milletin tarifi ile işe başlamak gerekiyordu. Gökalp da böyle yapıyordu. Emile Durkheim'in «Jugements de valeur» ve «Jugements de néalité» terimlerini; «kıymet hükümleri, se'niyet hükümleri. Milleti, bu bölümler için çalışıyordu. İ

tarifini şöyle yapmıştı: «Din birliği, dil birliği.» Bu anlayış büsbütün yanlış değildi. Yalnız kusurlu idi. Milliyet bu olunca, Türk birliği anlaşılmasa bir birlik olmayırdı. Türkiyenin dışında kültürü bir, dini başka olan Türkler de vardı. Kırmındaki Karaim Türkleri, Rumanya'daki Gagavuz Türkleri, Sibirya'daki Yakut Türkleri gibi.

Bir gün gelip bu tarifi yetersizliğini Gökalp da anlamış olacak ki tarifi değiştirdi. Bu sefer milliyeti «kültür birliği» diye tarif etmek istedi. Oysa ki İngilizlerle Amerikalılar, Ruslarla Polonyalılar gibi kültürü bir olup da milliyeti ayrı olan milletler de vardı. Buna karşı kültürü, ırkı bile ayrı olup da milliyeti bir olan milletler de vardı. Ayrı ırklardan, ayrı kültürlerden meydana gelen Fransızlarla, ayrı ırktan, ayrı kültürden meydana gelen İsviçreliiler gibi.

Karanlık sürüp gidiyordu. Ben Gökalp'ın iki tarifi de yetersiz buluyordum. Ancak, bunların yerine daha doğru rularını koyamıyordum. Bu tutukluk çeyrek yüzyıl öncesine kadar sürüp gitti. İstanbul Üniversitesi Fen Şubesinde tabiat bilimleri ile uğraşmıştım. Böylelikle Lamarck'tan beri süregelen evrim teorileriyle yakından ilgilennmiştim. Gençliğimden beri de bitkiler, hayvanlar âleminde «değişim» ile «değişmeyen» i öğrenmek benim için büyük bir istek olmuştü. Onun için frenklerin «esactère fondemental» sözü beni büyüüyordu. İşte bu gibi görüşlerin kılavuzluğu iledir ki günün birinde milliyeti milliyet yapan değişmez karakterlerin ne olduğunu buldum sanıyorum. Bu karakterler geleneklerdir. Millet milliyet birliği bir gelenek birliğidir. Böylece, milliyetin objektif bir tarifi yapmış oldum. Benim milliyet tarifimi doğru olarak anlayabilmek için, önce gelenek (tradition) sözünden ne anladığıma dikkat etmek gerekir. Bence gelenek, toplumun tarih boyunca değişmek bilmiyen değer hükümleridir. Gelenek (tradition) deyince görenek (routine), âdet (coutume), kalınlı (survivance) anlaşılmalıdır. Geleneklerin kötüsü olmaz.

Gelenekler hep iyidir. Gelenek milletini, kavminin, klanın özüdür. İşte dini, dil, sanatı bir olanların millet olmalarının sebebi din, dil, sanat geleneklerinin olmasıdır. Sonra dini, dil, sanatın bir olanların yine de bir milliyetinin sebebi aralarında gelenek bulunmasıdır.

Boğaziçi Üniversitesi

Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi

Kişisel Arşivlere İstanbul'da Bilim, Kültür ve Eğitim Tanhisi

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu Koleksiyonu

BLTWRT0200501